

CAFÉCRÈME.

FILM

ÅRGÅNG 3 NUMMER 5 — 16 SEPTEMBER 2002

- ▶ Vad är Café Crème?
- ▶ Vi på Café Crème
- ▶ Nyhetsbrev
- ▶ Kontakt
- ▶ Länkar
- ▶ Pseudo
- ▶ Intryck
- ▶ Prosa
- ▶ Lyrik
- ▶ Arkiv

CAFÉ CRÈME I VÅR

ARTIKLAR

Scen: Singoalla i Hagaparken
Klippdockor från 60-talet
Läst: Choklad. Fakta, historia, passion
Läst: Samurajsommar
Läst: Den amerikanska flickan
Läst: Terra Nullius
Läst: Vetenskap eller villfarelse
Läst: Simos drömmaren
Läst: Den fula prinsessan
Läst: LBD
Läst: Silverapan
Läst: Skulden
Läst: Eragon - Arvtagaren
Fugu: Dödligt gott
Kvinnliga faraoner
"Saltis" i Saltsjöbaden?
Utdöd? Du skämtar väl!
The Spider Rules!
Fredag den trettonde
Konst: Angående konst och frihet
Musik: Something to Be Shared
Musik: Timeless Music
Musik: Summertime at Dalhalla
Läst: Björns bokkrönika våren 2005
Läst: Anne Franks dagbok
Läst: Orre, trast och trana
Läst: Dorés bibel
Läst: Sabotage
Läst: Mörkrets tjänare
Läst: Boktips inför hängmattan
Scen: Platonov
Foto: Färgsprakande provokation
Scen: Aprilhäxan
Utrotat djur Australiens heliga Graal
En skandalkarriär värd att belysa
I sus och dus med Brus
Berlin andra gången gillt
Könsroller under bronsåldern
Kristian II: Tyrann eller älskad kung?
Kuba: ständigt mot friheten
I den verkliga diktaturen
Destruktiviteten är en konstant
Katja Timgren får Slangbellan
Läst: Bläckhjärta
Läst: Kejsarens magi
Läst: Lucindas hemlighet
Läst: Da Vinci-koden
Läst: Terra Hexa
Läst: Stjärnornas stad
Läst: Åklagare är en som lagar bilar
Läst: Idun - Sagan om Valhalla

PROSA

Långt hemifrån

LYRIK

Dikter från Kuba

PSEUDO

Hur man ger sin katt ett piller

INTRYCK

Fisketur med Moses

Renmärkning i Lappland – en upplevelse för stora och små

Av Helena Mansén

Klockan närmar sig midnatt en ljus sommarnatt i Lappland. Några människor står utmed vägkanten, en här, en där och ytterligare en någon kilometer längre bort. Vad sysslar de med? Vad väntar de på? Vi ser någon som sitter i en bil och talar i en kommunikationsradio. Mystiskt. Här ute i vildmarken, med tallskogar, myrar, kalhyggen, sjöar och berg så långt ögat kan se.

Plötsligt frigör sig några skuggor från dikeskanten och två renar kliver ut på vägbanan. Den här gången är det inte bara två eller några få renar. Den här gången är det en hel hjord med brölände och grymtande hornförsedda djur som korsar vägen. Hundratals. De är grå, bruna, fläckiga, vita och beiga. En del är skamfilade i hårremmen, en del blanka. Många av renkorna, vajorna som de kallas, följs av kalvar i varierande storlekar. Det är kalvmärkning på gång.

Jag, en "nollåtta", och min kille som är infödd Malåbo men numera också en nollåtta, hade fått den stora äran och glädjen att få vara med på en äkta renmärkning. Vi var spända och visste inte riktigt vad som skulle hända.

FOTO: HELENA MANSÉN

En vit hanren med bjällra, han syntes väl bland de hundratals andra renarna.

Utspridda renar

Kalvmärkningen pågår under flera nätter i juli månad och de renägande samerna hjälps åt med att samla in renarna. När och var de ska hålla till brukar bestämmas samma dag, beroende på väder, vind och var renarna håller hus för tillfället.

Renarna betar utspridda över ett flera mil vidsträckt område. Just de här renarna tillhör skogssamebyn i Malå kommun och de är omkring 4000-5000 renar sammanlagt. Malå ligger i Västerbotten i Lappland.

I år har det varit extra svårt att samla ihop renarna. Detta på grund av myggbrist! (Garanterat ovanligt i dessa trakter sommartid). Juni månad var så torr att nästan inga mygglarver kunde kläckas. Myggorna har därför lyst med sin frånvaro. Det har inte funnits många andra insekter heller, till

exempel blinningar (bromsar).

Även om myggbristen är en lättnad för både människor och djur (ej de som lever av dem förstås), så ställer det ändå till problem. Vanligtvis håller renarna ihop i flockar för att skydda sig mot insekterna. Renarna i ytterkanterna får ta "smällarna". När de "tröttnat" tar de skydd längre in i flocken medan andra renar "byter av". I år har renarna inte behövt samarbeta mot insekterna. I stället har de obekymrat kunnat sprida ut sig över stora områden med strörenar lite här och var.

För att få ihop en stor flock till märkning tog därför samerna den här gången hjälp av en inhyrd helikopter från Arvidsjaur. Man går också till fots i skogen för att samla in renarna och har vallhundar till hjälp. Det kostar åtskilliga tusenlappar att hyra helikopter och besvikelsen var märkbar när det "bara" var cirka tre-fyrahundra renar som sprang in i rengärdet, fållan man under dagen byggt upp för märkningen.

Nattarbete

Märkningen av kalvarna sker alltid nattetid. Det är svalare och skonsammare för både djur och människor. Renarna är ganska uppjagade och skrämda när de anländer till rengärdet. Därför får de vila ett par timmar innan märkningen börjar. Även männen som varit ute hela dagen för att samla ihop dem behöver mat och vila. Då smakar det gott med hett starkt kaffe, smörgåsar och rökt renkött vid lägerelden inne i kåtan. Även vi "utbölingar" blev bjudna och lät oss väl smaka.

Alla är med och hjälper till vid renmärkning. Unga som gamla. De som inte kan ta aktiv del i själva märkningen ställer upp på andra sätt med marktjänst eller goda råd. De gamlas erfarenheter och kunskaper har man stor respekt för.

För barnen är renmärkningarna riktiga höjdpunkter. Dels tillåts de vara uppe hela natten och dels får de träna på att kasta lasso för att fånga in kalvarna och märka dem.

Många olika märken

Alla samer har sitt eget märke som man skär ut i kalvens bägge örsnibbar. Dels kan man skära av hela yttersta spetsen av örsnibben, dels gör man spetsiga och runda skåror i snibben, både upptill och nedtill. Det finns cirka tio samefamiljer i Malå med omnejd men cirka 150 olika variationer av märken. Det beror på att alla familjemedlemmar har sina egna märken. Även de små barnen. De som ska föra samernas tradition och livsstil vidare.

När man ser alla de hundratals renarna springa runt i rengärdet, varv på varv, kan man inte låta bli att förundras över hur skickliga männen är som dels ska kunna urskilja sin egen märkning på vajornas öron, dels i den totala yran som råder kunna se vilken kalv som följer just den vajan - sen dessutom att med lasso klara av att fånga kalven.

Renarna brölar och grymtar hela tiden och flera kalvar har kommit bort från sina mammor. Kalven vet precis hur hans mamma låter och det är det den går efter för att hitta henne igen. Ofta vet både kalv och vaja exakt var någonstans de tappade bort varandra, och möts igen på samma plats!

Barnens höjdpunkt

När flocken efter ett par timmar splittrats ännu mer och renägarna inte längre kan se vilka djur som hör ihop och kalvarna börjat bli trötta, då kommer det som alla barnen längtat efter. Påbrickningen.

Då låter man alla barn, från cirka sex år och uppåt, att försöka fånga in kalvarna. De allra minsta får hjälp av ett äldre syskon eller en vuxen. Nu spelar det ingen roll om det är ens egen kalv eller inte. När kalven är infångad sätter man bara på den ett halsband, en bricka, med ett nummer. När alla resterande kalvar fått en nummerbricka låter man återigen djuren vila någon timme.

Efter en stund hittar kalven tillbaka till sin mamma och brukar då lägga sig ner och vila. När allt är lugnt och fridfullt smyger man in och antecknar, vilket nummer kalven har och vilken vaja den är hos. När djuren fått vila och morgonen börjar gry (fastän solen varit uppe nästan hela natten) fångas kalvarna med nummerbrickorna in än en gång och kan nu märkas

med rätt märke i örsnibbarna.

Totalt den här natten märktes cirka 140 kalvar.

Viktigt hinna med

Sen släpps renarna ut och de sprider återigen ut sig runt om i skogarna. Om några dagar är det dags för nästa märkning och då gäller det att försöka fånga in andra renar, de som ännu inte blivit märkta. Ingen lätt uppgift men oftast lyckas man. Det gäller att hinna märka alla kalvar innan de blir så stora att de lämnar mamman.

För oss var det verkligen en upplevelse att få vara med om renmärkningen. Att få se alla dessa fascinerande djur, i hundratals, samlade på ett ställe, höra deras brölände och dundrande ljud när de springer runt, runt och se hur de fångas in och märks. Och att få vara med i den trevliga sociala samvaron som råder runtomkring märkningen. Det var något att minnas och något som vi gärna skulle vilja vara med om igen.

FOTO: HELENA MANSÉN

Precis som många andra flickor älskar Anna-Sara Rannerud, 10 år, hästar och hon rider så ofta hon kan. Men inte så många andra flickor har egna renkalvar. Det har Anna-Sara. Här märker hon, under pappa Johnnys överinseende, en av sina egna kalvar.

